

ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІ: ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

БАЙМУКАШЕВА Ж.З.*, КУНУРКУЛЬЖАЕВА Г.Т.

*Баймукашева Жанымгуль Зулкарнаевна – Экономика ғылымдарының кандидаты, «Экономика және менеджмент» кафедрасының доценті, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ., Қазақстан.

E-mail: zhanimgul@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-2593-2520>

Кунуркульжаева Гүлнар Темірғалиқызы – Экономика ғылымдарының кандидаты, «Экономика және менеджмент» кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ., Қазақстан.

E-mail: gtk63@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-0042-7341>

Аңдатпа. Мақалада Қазақстан экономикасының бәсекеге қабілеттілігінің қазіргі жағдайы мен оның даму перспективалары қарастырылады. Зерттеудің өзектілігі ұлттық экономиканың жаһандық экономикалық өзгерістер жағдайында тұрақты өсуді қамтамасыз етуі, инвестициялық тартымдылығын арттыруы және халықаралық нарықтағы позициясын нығайту қажеттілігімен айқындалады. Қазақстан экономикасының негізгі артықшылықтарына табиғи ресурстардың мол қоры, географиялық орналасуы, көлік-логистикалық әлеуеті, дамып келе жатқан қаржы инфрақұрылымы және халықаралық экономикалық байланыстардың кеңеюі жатады. Сонымен қатар экономиканың шикізаттық бағыттылығы, еңбек өнімділігінің салыстырмалы төмен деңгейі, инфляциялық қысым, инвестициялардың жеткіліксіз әртараптандырылуы және мемлекеттік сектордың экономикадағы жоғары үлесі бәсекеге қабілеттілікті арттырудағы негізгі шектеулер ретінде айқындалады. Халықаралық бағалаулар Қазақстан экономикасының 2025 жылы жоғары қарқынмен өскенін көрсеткенімен, орта мерзімді кезеңде өсім қарқынының баяулауы мүмкін екенін атап көрсетеді. Осыған байланысты экономиканы әртараптандыру, өңдеуші өнеркәсіпті дамыту, инновациялар мен цифрландыруды кеңінен енгізу, адами капитал сапасын арттыру, шағын және орта бизнесті қолдау және бәсекелестік ортаны жетілдіру маңызды бағыттар болып табылады. Зерттеу нәтижелері Қазақстанның ұзақ мерзімді бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етудің негізгі шарты экономиканың шикізатқа тәуелділігін төмендетіп, жоғары қосылған құны бар өндірістер мен технологиялық секторларды дамыту екенін көрсетеді.

Түйін сөздер: Қазақстан экономикасы, бәсекеге қабілеттілік, экономикалық даму, әртараптандыру, инвестициялар, инновациялар, цифрландыру.

Кіріспе

Қазіргі жаһандану жағдайында ұлттық экономикалардың бәсекеге қабілеттілігін арттыру маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Қазақстан үшін экономикалық өсуді қамтамасыз ету, инвестициялық тартымдылықты арттыру және халықаралық нарықтағы орнын нығайту ерекше маңызға ие.

Қазақстан экономикасының негізгі артықшылықтарына табиғи ресурстардың мол қоры, тиімді географиялық орналасуы және өндірістік әлеуеті жатады. Сонымен қатар шикізаттық тәуелділік, экономиканы әртараптандыру қажеттілігі, инновациялық даму мен еңбек өнімділігін арттыру мәселелері өзекті болып отыр.

Осыған байланысты экономиканың бәсекеге қабілеттілігін арттырудың маңызды бағыттары – өңдеуші өнеркәсіпті дамыту, инновациялар мен цифрландыруды енгізу, адами капитал сапасын көтеру және шағын және орта бизнесті қолдау. Зерттеудің мақсаты – Қазақстан экономикасының қазіргі бәсекеге қабілеттілік жағдайын бағалап, оның даму перспективаларын анықтау.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Зерттеу барысында Қазақстан экономикасының бәсекеге қабілеттілігін сипаттайтын статистикалық және аналитикалық материалдар пайдаланылды. Зерттеу ақпараттық базасын Қазақстан Республикасының Ұлттық статистика бюросы, халықаралық экономикалық ұйымдардың деректері және ғылыми әдебиеттер құрады.

Зерттеу әдістері ретінде салыстырмалы талдау, статистикалық талдау, жүйелеу, жинақтау және экономикалық көрсеткіштерді бағалау әдістері қолданылды. Бұл әдістер

Қазақстан экономикасының қазіргі жағдайын анықтауға, негізгі мәселелерін айқындауға және оның даму перспективаларын бағалауға мүмкіндік берді.

Нәтижелер және оларды талқылау

Қазіргі уақытта елдердің бәсекеге қабілеттілік деңгейі арнайы халықаралық институттар әзірлеген рейтингтік әдістер арқылы бағаланады. Солардың ішінде Дүниежүзілік экономикалық форум әзірлеген Жаһандық бәсекеге қабілеттілік индексі (ЖБИ) ұлттық экономикалардың даму деңгейін кешенді бағалаудың маңызды құралы болып табылады.

ЖБИ елдердің экономикалық, институционалдық, инфрақұрылымдық, әлеуметтік және технологиялық даму деңгейін салыстыруға мүмкіндік береді. Индекс 2004 жылдан бастап есептеліп, оның әдістемесі бірнеше рет жетілдірілді. ЖБИ 4.0 әдістемесіне сәйкес бәсекеге қабілеттілік 12 негізгі факторға біріктірілген 98 индикатор бойынша бағаланады. Индекс нәтижелері экономикалық саясатты жетілдіру және елдің ұзақ мерзімді даму бағыттарын айқындау үшін маңызды негіз болып табылады.

Қазақстан экономикасының бәсекеге қабілеттілігін бағалауда экономикалық өсім, жалпы ішкі өнім көлемі, өнеркәсіп өндірісі, инвестициялық белсенділік, сыртқы сауда айналымы, еңбек нарығы және инфляция деңгейі сияқты негізгі әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштер маңызды рөл атқарады. Аталған көрсеткіштер ел экономикасының қазіргі даму деңгейін, оның тұрақтылығы мен өндірістік әлеуетін бағалауға мүмкіндік береді [1].

Қазақстан Республикасының Ұлттық статистика бюросының деректеріне сәйкес, әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштердің динамикасы ел экономикасындағы құрылымдық өзгерістер мен даму үрдістерін сипаттайды. Бұл көрсеткіштерді талдау Қазақстан экономикасының бәсекеге қабілеттілігін арттырудың негізгі бағыттарын анықтауға мүмкіндік береді [2].

Аталған факторлар өзара байланысты болғандықтан, елдің бәсекеге қабілеттілігі олардың жиынтық әсері арқылы қалыптасады. Сондықтан тұрақты экономикалық өсуді қамтамасыз ету үшін экономиканың институционалдық, әлеуметтік, технологиялық және қаржылық бағыттарын кешенді түрде дамыту қажет.

Экономиканың бәсекеге қабілеттілігі өзара байланысты көптеген факторлардың ықпалымен қалыптасады. Мысалы, білім беру сапасына инвестициялардың артуы еңбек нарығының тиімділігімен және жоғары білікті мамандарды пайдалану мүмкіндіктерімен қатар жүруі қажет. Сол сияқты макроэкономикалық тұрақтылық мемлекеттік басқарудың сапасы мен қаржы ресурстарын тиімді пайдалануға байланысты.

Мемлекеттік қаржыны тиімсіз басқару, жоғары инфляция, ұлттық валютаның құнсыздануы және макроэкономикалық тұрақсыздық бәсекеге қабілеттілікке кері әсер етеді. Ал адам капиталын дамыту, ғылыми-зерттеу мен инновацияны қолдау, заманауи инфрақұрылым мен цифрлық технологияларды дамыту ұлттық экономиканың бәсекеге қабілеттілігін арттырудың маңызды факторлары болып табылады.

Дүниежүзілік экономикалық форумның деректеріне сәйкес, Қазақстан рейтингтегі позициясын 4 сатыға жақсартып, 55-орынға ие болды. Бұл өсім еңбек нарығының тиімділігі (25-орын), бизнестің серпінділігі (35-орын) және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу (44-орын) көрсеткіштерінің жақсаруымен байланысты [3].

Кесте 1. Бәсекеге қабілеттілік рейтингі 2025 ж

Елдер	Рейтинг		
	2021-2022ж.	2023-2024ж.	2025ж.
Сингапур	2	2	1
Америка Құрама Штаттары	3	1	2
Гонконг	9	7	3
Нидерланды	4	6	4
Швейцария	1	4	5
Жапония	8	5	6

Германия	5	3	7
Швеция	6	9	8
Ұлыбритания	7	8	9
Дания	12	10	10
Ресей Федерациясы	43	43	43
Қазақстан	53	59	55
Әзірбайжан	37	69	58
Сингапур	79	70	69
Америка Құрама Штаттары	59	65	74
Гонконг	85	83	85
Нидерланды	100	88	86
Швейцария	111	97	96
<i>Ескерту- Зерттеу нәтижесінде автормен құрастырылған</i>			

Сонымен қатар елдің бәсекеге қабілеттілігін шектейтін факторлар да бар. Олардың қатарында қаржы нарығының жеткіліксіз дамуы (104-орын), инновациялық белсенділіктің төмен деңгейі (95-орын) және салауатты өмір сүру ұзақтығының төмен көрсеткіші (95-орын) атап өтіледі.

Қазақстанның негізгі бәсекелестік артықшылықтарының бірі – бизнестің серпінділігі. Бизнесті бастау шығындарының төмендігі бойынша ел 7-орында, ал кәсіпкерлік тәуекелдерге дайындық деңгейі бойынша 14-орында тұр. Сонымен қатар акционерлердің құқықтарын қорғау және олардың басқару шешімдеріне қатысу мүмкіндігі жоғары деңгейде бағаланады. Бұл факторлар бизнесті мемлекеттік қолдау шараларымен үйлескен жағдайда экономикалық өсудің маңызды драйверлеріне айналуы мүмкін.

Қазақстанның бәсекелестік артықшылықтарының бірі – еңбек нарығының тиімділігі. Еңбекақыны қалыптастырудағы икемділік, гендерлік жалақы айырмашылығының салыстырмалы түрде төмен болуы және жұмыскерлерді жұмыстан босату шығындарының төмендігі еңбек нарығының тартымдылығын арттырады.

Сонымен қатар, Қазақстан экономикасының бәсекеге қабілеттілігін арттырудағы өзекті мәселелердің бірі – қаржы нарығының жеткілікті деңгейде дамымауы. Шағын және орта бизнестің қаржыландыруға қолжетімділігін кеңейту, кредиттеу тетіктерін жетілдіру және инвестициялық ресурстарды тиімді пайдалану қаржы жүйесінің тұрақтылығы мен экономикалық өсуді қамтамасыз етудің маңызды шарттары болып табылады. Халықаралық валюта қоры Қазақстан экономикасының тұрақты дамуы үшін қаржы жүйесінің тиімділігін арттыру, макроэкономикалық тұрақтылықты сақтау және жеке сектордың белсенділігін күшейту қажеттігін атап көрсетеді [4].

Салыстыру үшін, жеке секторды кредиттеу көлемі Гонконгта ЖІӨ-нің 205,9%-ын, АҚШ-та – 190,2%-ын, Данияда – 168,7%-ын, Жапонияда – 164,3%-ын және Ұлыбританияда – 134,4%-ын құрайды.

Осылайша, еңбек нарығы Қазақстан экономикасының маңызды бәсекелестік артықшылығы болғанымен, қаржы нарығын дамыту, ШОБ-ты қаржыландыру және инвестицияларға қолжетімділікті кеңейту бәсекеге қабілеттілікті арттырудың басым бағыттары болып табылады.

Қаржы секторының жеткіліксіз дамуы кәсіпкерлік белсенділікті, инвестициялық ресурстарға қолжетімділікті және жаңа технологияларды енгізу мүмкіндіктерін шектейді. Бұл өз кезегінде инновациялық үдерістердің қарқынына және экономиканың бәсекеге қабілеттілігіне кері әсер етеді. 2025 жылы капитал нарығын дамыту мақсатында KASE базасында негізгі, баламалы және аралас сегменттерді дамыту шаралары жүзеге асырылды. Баламалы нарықтың жеңілдетілген талаптары шағын және орта бизнестің инвестиция тарту мүмкіндігін кеңейтуге бағытталған.

Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігін шектейтін тағы бір фактор – ғылыми-зерттеу

және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстардың жеткіліксіз дамуы. ҒЗТКЖ-ға жұмсалатын шығындар ЖІӨ-нің шамамен 0,1%-ын құрайды (101-орын). Сонымен қатар ғылыми жарияланымдардың дәйексөз келтіру деңгейі (65,7 балл; 111-орын), ғылыми ұйымдардың танылуы (1,5 балл; 82-орын) және технологиялық кластерлердің дамуы (3 балл; 122-орын) төмен көрсеткіштермен сипатталады.

Осыған байланысты ғылыми әзірлемелерді коммерцияландыруды, оларды өндірісте қолдануды және инновациялық жобаларды қаржыландыруды күшейту Қазақстан экономикасының бәсекеге қабілеттілігін арттырудың маңызды бағыттары болып табылады.

Қазақстанның цифрлық және инновациялық әлеуетінің жеткілікті деңгейде дамымағанын цифрлық өнімдер көрсеткішінен де байқауға болады. Android платформасына арналған мобильді қосымшалар саны бойынша Қазақстан 1 млн адамға 194,7 қосымшадан келетін көрсеткішпен 96-орында орналасқан. Бұл елдің цифрлық технологиялар мен инновациялық өнімдерді дамыту әлеуетін арттыру қажеттігін көрсетеді. Алғашқы он елдің көрсеткіштері 9-кестеде келтірілген.

Осылайша, Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін қаржы нарығын дамыту, кәсіпкерлікті қаржыландыруды кеңейту, ҒЗТКЖ-ға инвестицияларды ұлғайту және ғылыми әзірлемелерді коммерцияландыру қажет. Сонымен қатар цифрлық және инновациялық технологияларды дамыту елдің тұрақты экономикалық өсуінің маңызды факторы болып табылады.

Кесте 2. Еуропаның жетекші елдерінің зияткерлік еңбек нәтижелерін коммерцияландырудың және зияткерлік көшбасшыны трансформациялаудың әсері.

Ел	1млн. адамға тапсырыс		ҒЗТКЖ арналған шығындар	
	саны	Рейтингтегі орны	ЖІӨ-ге %	Рейтингтегі орны
Дания	11 201	6	2,9	9
Швеция	10725	8	3,3	4
Ұлыбритания	6560	16	1,7	21
АҚШ	2947	37	2,7	11

Ескерту- Зерттеу нәтижесінде автормен құрастырылған

Денсаулық сақтау саласы. Қазақстанда салауатты өмір сүрудің күтілетін ұзақтығы 62,7 жасты құрайды, ал жетекші елдерде бұл көрсеткіш 70 жастан жоғары. Халықтың шамамен 71%-ы ғана базалық медициналық қызметтерге қол жеткізе алады. Сонымен қатар денсаулық сақтауға жұмсалатын мемлекеттік және жеке шығыстар деңгейі ЕАЭО елдері арасында төмен болып отыр.

Қаржы секторы. Қазақстанның банк жүйесінің тұрақтылық көрсеткіші 2023 жылғы 4,2 балдан 2025 жылы 3,8 балға дейін төмендеді. Бұл қаржы секторының тұрақтылығын нығайту және банк жүйесінің тәуекелдерге төзімділігін арттыру қажеттігін көрсетеді [5].

Кесте 3. ДЭФ - 2025 ГГК-дағы Қазақстан Республикасының бәсекеге қабілеттілігінің жекелеген көрсеткіштері.

Көрсеткіш		2023-2024ж.	2024ж.	2025ж.
Мемлекеттік реттеу уақыты (1 – ден 7 – ге дейінгі баллмен өлшенеді (мұнда 1-өте ауыр, 7-мүлдем ауыр емес)	Позициясы	54	48	34
	Индексі	3,6	3,7	4,0
Жол инфрақұрылымының сапасы (1-ден 7-ге дейінгі баллдарда (мұнда 1 – өте нашар сапа, 7-өте жақсы сапа)	Позициясы	115	106	93
	Индексі	2,9	3,2	3,6
Инфляция	Позициясы	130	124	119

(өлшенеді %)	Индексі	14,6	11,0	6,7
Нарықтағы үстемдік дәрежесі	Позициясы	91	84	70
(1 – ден 7 – ге дейінгі баллмен өлшенеді (мұнда 1-фирмалардың аз саны (үстемдіктің жоғары деңгейі), 7-көптеген фирмалар)	Индексі	3,5	3,6	3,8
Сауда тарифтері	Позициясы	66	56	56
(қолданыстағы тарифтердің орташа мөлшерлемесі ретінде өлшенеді)	Индексі	4,8	4,4	4,29
Ынтымақтастық мәдениеті жұмыс беруші және қызметкер	Позициясы	68	67	69
(1-ден 7-ге дейінгі баллмен өлшенеді (мұнда 1 – қарама – қайшылық, 7- ынтымақтастық).	Индексі	4,4	4,4	4,5
Еңбек өнімділігі	Позициясы	50	49	46
(1 – ден 7 – ге дейінгі баллмен өлшенеді (мұнда 1-өзара байланысты емес, 7-өзара байланысты).	Индексі	4,2	4,3	4,3
Банктердің тұрақтылығы	Позициясы	114	120	121
(1-ден 7-ге дейінгі баллмен өлшенеді (мұнда 1-төмен, 7-жоғары)	Индексі	3,8	3,6	3,8
Венчурлік қаржыландырудың қолжетімділігі	Позициясы	102	90	89
(1-ден 7-ге дейінгі баллмен өлшенеді (мұнда 1-қаржыландыру қиын, 7-алу оңай)	Индексі	2,5	2,0	2,9
Патенттер саны	Позициясы	68	77	78
	Индексі	1,3	0,39	0,39
<i>Ескерту- Зерттеу нәтижесінде автормен құрастырылған</i>				

Қазақстан экономикасының көмірсутек ресурстарына тәуелділігін төмендетіп, өңдеуші және инновациялық секторларды дамыту маңызды. Осыған байланысты дәстүрлі экономикадан білімге негізделген экономикаға көшу, білім беруге инвестиция салу және адами капиталдың сапасын арттыру елдің ұзақ мерзімді бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етудің негізгі шарттары болып табылады.

Қазіргі кезеңде Қазақстанның экономикалық дамуында ұлттық экономиканы жаһандық өзгерістерге бейімдеу, инфрақұрылымды жаңғырту және өңірлердің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы теңгерімсіздіктерді азайту міндеттері өзекті болып отыр. Осы тұрғыдан алғанда, Қазақстан экономикасының негізгі көрсеткіштері мен ЖІӨ-нің салалық құрылымындағы өзгерістерді қарастыру маңызды (4-кесте).

Кесте 4. Қазақстан Республикасы экономикасы дамуының негізгі көрсеткіштерінің серпіні

	2021ж.	2022 ж.	2023ж.	2024ж.	2025ж.
ЖІӨ, млрд. АҚШ долл.	184,4	137,3	166,8	179,3	181,7
Жан басына шаққандағы ЖІӨ, мың АҚШ долл.	10,5	7,7	9,2	9,8	9,8
Өнеркәсіп көлемі өнімнің (жұмыстардың, қызметтердің), мың АҚШ долл.	67212,8	55607,8	69908,6	78959,4	71145,6

Шаруашылығының жалпы өнімі ауыл шаруашылығы (қызмет), мың АҚШ долл.	14914,6	10768,0	12487,2	12979,3	12443,7
Инвестициялар негізгі капитал, млн..АҚШ долл	31 681,4	22 686,2	26 903,6	32 430,3	32 859,0
Тұтыну бағаларының индексі (кезең соңына)	113,6	108,5	107,1	105,3	105,4
Құндық көріністегі бөлшек сауда көлемі, млн.АҚШдолл	7 974,4	8 892,9	27278,8	29142,7	22743,2
Тауарлар экспорты, млн.АҚШдолл	45 955,8	36 736,9	48 503,3	61 111,2	58 065,6
Тауарлар импорты, млн.АҚШ млн.	30 567,7	25 376,7	29 599,6	33 658,5	39 709,3
<i>Ескерту- Зерттеу нәтижесінде автормен құрастырылған</i>					

Қазіргі уақытта мұнай-газ, тау-кен және металлургия салалары Қазақстан экономикасында жетекші орын алады. Оларға ЖІӨ-нің шамамен 30%-ы, өнеркәсіп өндірісінің 80%-ы және экспорттың 80%-дан астамы тиесілі.

2025 жылдың қаңтар-ақпан айларында өңдеу өнеркәсібінің өсімі 7,4%-ды құрады. Өсімге машина жасау, металлургия, химия және жеңіл өнеркәсіп салалары ықпал етті. Алғашқы төрт айда өнеркәсіп өндірісі 7,1 трлн теңгеге жетіп, өсім 5,2%-ды құрады. Бұл өңдеу өнеркәсібін дамытудың экономиканы әртараптандырудағы маңызын көрсетеді.

Жүргізілген талдау Қазақстан экономикасының бәсекеге қабілеттілігінде оң үрдістермен қатар, бірқатар мәселелердің сақталып отырғанын көрсетті. Негізгі артықшылықтарға еңбек нарығының тиімділігі, кәсіпкерлік белсенділік және өңдеу өнеркәсібінің дамуы жатады. Сонымен қатар қаржы секторының жеткіліксіз дамуы, инновациялық белсенділіктің төмендігі, ғылыми-зерттеу жұмыстарына инвестицияның аздығы және экономиканың шикізаттық тәуелділігі бәсекеге қабілеттілікті шектейтін факторлар болып табылады.

Осыған байланысты Қазақстанның ұзақ мерзімді бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін экономиканы әртараптандыру, өңдеу өнеркәсібін және инновациялық секторды дамыту, адами капиталға инвестицияларды ұлғайту, қаржы нарығын жетілдіру және ғылыми әзірлемелерді коммерцияландыру тетіктерін күшейту қажет. Аталған бағыттарды жүйелі түрде іске асыру ұлттық экономиканың тұрақты өсуіне және Қазақстанның халықаралық бәсекелестік позициясын нығайтуға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Зерттеу нәтижелері Қазақстан экономикасының бәсекеге қабілеттілігі бірқатар оң көрсеткіштермен қатар, шешуді қажет ететін мәселелердің де бар екенін көрсетті. Қазақстанның негізгі артықшылықтарына еңбек нарығының тиімділігі, бизнестің серпінділігі және цифрлық технологияларды енгізу деңгейінің өсуі жатады. Сонымен бірге қаржы нарығының жеткіліксіз дамуы, инновациялық белсенділіктің төмендігі, ҒЗТКЖ-ны қаржыландырудың шектеулілігі және адами капиталды тиімді пайдалану мәселелері экономиканың бәсекеге қабілеттілігін тежейтін факторлар болып табылады.

Осыған байланысты Қазақстанның ұзақ мерзімді бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін экономиканы әртараптандыру, қаржы ресурстарына қолжетімділікті кеңейту, шағын және орта бизнесті қолдау, ғылыми-зерттеу және инновациялық қызметті дамыту, цифрландыруды жеделдету және адами капиталдың сапасын арттыру қажет. Сонымен қатар ғылыми әзірлемелерді коммерцияландыру мен инновациялық жобаларға инвестиция тартудың тиімді тетіктерін қалыптастыру маңызды.

Жалпы, Қазақстанның бәсекеге қабілетті экономикаға көшуі дәстүрлі ресурстық модельден білімге, инновацияға және жоғары технологияларға негізделген экономикаға

кезең-кезеңімен өтуді талап етеді. Бұл бағыттарды жүйелі түрде іске асыру елдің экономикалық тұрақтылығын нығайтып, халықаралық деңгейдегі бәсекелік позициясын жақсартуға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Ұлттық статистика бюросы. Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық дамуы. Астана, 2025 <https://stat.gov.kz/>.
2. Қазақстан Республикасы Ұлттық статистика бюросы. Қазақстан Республикасының ұлттық шоттары. Астана, 2025 <https://stat.gov.kz/>.
3. World Bank. Kazakhstan Economic Update: Funding the Future: Boosting Revenues for Lasting Investments. Washington, DC, 2025 <https://www.worldbank.org/en/country/kazakhstan/publication/economic-update-january-2025>.
4. International Monetary Fund. Republic of Kazakhstan: 2024 Article IV Consultation – Press Release and Staff Report. Washington, DC, 2025 <https://www.imf.org/en/publications/cr/issues/2025/01/31/republic-of-kazakhstan-2024-article-iv-consultation-press-release-and-staff-report-561424>.
5. World Bank. Kazakhstan Monthly Economic Update. Washington, DC, 2026 <https://www.worldbank.org/en/country/kazakhstan/publication/monthly-economic-update>.

References

1. Qazaqstan Respublikasy Ұлттық статистика бюросы. Qazaqstan Respublikasynyñ әлеуметтік-экономикалық дамуы. Astana, 2025 <https://stat.gov.kz/>.
2. Qazaqstan Respublikasy Ұлттық статистика бюросы. Qazaqstan Respublikasynyñ ұлттық шоттары. Astana, 2025 <https://stat.gov.kz/>.
3. World Bank. Kazakhstan Economic Update: Funding the Future: Boosting Revenues for Lasting Investments. Washington, DC, 2025 <https://www.worldbank.org/en/country/kazakhstan/publication/economic-update-january-2025>.
4. International Monetary Fund. Republic of Kazakhstan: 2024 Article IV Consultation – Press Release and Staff Report. Washington, DC, 2025 <https://www.imf.org/en/publications/cr/issues/2025/01/31/republic-of-kazakhstan-2024-article-iv-consultation-press-release-and-staff-report-561424>.
5. World Bank. Kazakhstan Monthly Economic Update. Washington, DC, 2026 <https://www.worldbank.org/en/country/kazakhstan/publication/monthly-economic-update>.

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ЭКОНОМИКИ КАЗАХСТАНА: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

БАЙМУКАШЕВА Ж.З.*, КУНУРКУЛЬЖАЕВА Г.Т.

*Баймукашева Жанымгуль Зулкарнаевна – Кандидат экономических наук, доцент кафедры «Экономика и менеджмент», Актыбинский региональный университет имени К. Жубанова, г. Ақтөбе, Казахстан

E-mail: zhanimgul@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-2593-2520>

Кунуркульжаева Гульнар Темиргалиевна – Кандидат экономических наук, ассоциированный профессор кафедры «Экономика и менеджмент», Актыбинский региональный университет имени К. Жубанова, г. Ақтөбе, Казахстан

E-mail: gtk63@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-0042-7341>

Аннотация. В статье рассматривается современное состояние конкурентоспособности экономики Казахстана и перспективы ее развития. Актуальность исследования обусловлена необходимостью обеспечения устойчивого роста национальной экономики в условиях глобальных экономических изменений, повышения инвестиционной привлекательности и укрепления позиций страны на международных рынках. К основным преимуществам экономики Казахстана относятся значительные природные ресурсы, выгодное географическое положение, транспортно-логистический потенциал, развивающаяся финансовая инфраструктура и расширение международных экономических связей. Вместе с тем сырьевая направленность экономики, сравнительно низкий уровень производительности труда, инфляционное давление, недостаточная диверсификация инвестиций и высокая доля государственного сектора в экономике являются основными ограничениями

повышения конкурентоспособности. Международные оценки показывают, что экономика Казахстана продемонстрировала высокие темпы роста в 2025 году, однако в среднесрочной перспективе возможно замедление темпов экономического роста. В связи с этим важными направлениями являются диверсификация экономики, развитие обрабатывающей промышленности, широкое внедрение инноваций и цифровых технологий, повышение качества человеческого капитала, поддержка малого и среднего бизнеса и совершенствование конкурентной среды. Результаты исследования показывают, что ключевым условием обеспечения долгосрочной конкурентоспособности Казахстана является снижение сырьевой зависимости экономики и развитие производств с высокой добавленной стоимостью и технологических секторов.

Ключевые слова: экономика Казахстана, конкурентоспособность, экономическое развитие, диверсификация, инвестиции, инновации, цифровизация.

COMPETITIVENESS OF THE KAZAKHSTAN ECONOMY: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

BAIMUKASHEVA ZH.Z.*, KUNURKULZHAYEVA G.T.

***Baimukasheva Zhanymgul Zulkarnaevna** – Candidate of economic sciences, docent of the department of economics and management, K. Zhubanov Aktobe regional university, Aktobe, Kazakhstan.

E-mail: zhanimgul@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-2593-2520>

Kunurkulzhayeva Gulnar Temirgalievna – Candidate of economic sciences, associate professor of the department of economics and management, K. Zhubanov Aktobe regional university, Aktobe, Kazakhstan.

E-mail: gtk63@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-0042-7341>

Abstract. The article examines the current state of the competitiveness of the Kazakhstan economy and its development prospects. The relevance of the study is determined by the need to ensure sustainable growth of the national economy amid global economic changes, increase investment attractiveness, and strengthen the country's position in international markets. The main advantages of the Kazakhstan economy include abundant natural resources, a favorable geographical location, significant transport and logistics potential, a developing financial infrastructure, and expanding international economic relations. At the same time, the commodity-oriented structure of the economy, relatively low labor productivity, inflationary pressures, insufficient diversification of investments, and the high share of the public sector in the economy remain key constraints to improving competitiveness. International assessments indicate that the Kazakhstan economy recorded high economic growth in 2025, although a slowdown in growth may occur in the medium term. Therefore, key priorities include economic diversification, development of the manufacturing industry, wider adoption of innovation and digital technologies, improvement of human capital quality, support for small and medium-sized enterprises, and enhancement of the competitive environment. The findings indicate that reducing the economy's dependence on raw materials and developing high-value-added industries and technology-intensive sectors are essential conditions for ensuring Kazakhstan's long-term competitiveness.

Key words: Kazakhstan economy, competitiveness, economic development, diversification, investment, innovation, digitalization.